

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№8

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 744 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-avgustda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Smart-logistika texnologiyalarini joriy etish orqali oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish tizimini optimallashtirish (Toshkent viloyati misolida).....	14
Mavlanov Sobirjon Pardabayevich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvning xalqaro tamoyillari asosida boshqaruv sifatini oshirish	20
Sattarov Umirzoq	
Современные банковские продукты	24
Хужамуратов Аббос Мардонович	
Amerika qo'shma shtatlarining ijtimoiy himoya tizimi.....	29
Abdullayeva Sayyora Aleksandrovna	
Совершенствование рынка услуг высшего образования как фактор повышения занятости населения в условиях цифровой экономики.....	33
Ибрагимов Тимур Ибодуллаевич, Асланова Дилбар Хасановна	
Iqtisodiy fanlarni o'qitishda interaktiv metodlarning qo'llanilishi va ularning samaradorligi.....	39
Kabulov Baxram Kuzibaevich	
Korxonalarda raqobat razvedkasi tizimlarini rivojlantirishda innovatsion raqamli texnologiyalarining o'rni.....	45
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'zbekiston banklarida sun'iy intellekt foydalanish samaradorligini oshirish.....	51
Kamolov Sardorbek Davlatjon o'g'li	
Agrar korxonalar xo'jalik faoliyatida risklarni boshqarish bo'yicha samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishning metodologik asoslari.....	59
Baymirzaev Dilmurod Nematovich	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	66
Исомов Б. С.	
Tashish va saqlash xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish holati.....	70
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Ijtimoiy infratuzilmani modernizatsiya qilishda DXSHning o'rni: madaniyat va sport sohasida imkoniyatlar	78
Baykalonov Jalil G'aybulloyevich	
Анализ состояния и перспективы развития активного и спортивного туризма в Узбекистане.....	93
Бойко Фарида Чингисовна, Ивонина Наталья Викторовна	
Переоценка и фальсификация стоимости имущества: международные практики, риски и пути решения.....	99
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
Hudud sanoati tarkibiy o'zgarishlarini prognozlash usuli.....	106
Djumayev Farrux Toshmuratovich	
Углеродный след и декарбонизация промышленности Узбекистана: роль возобновляемой энергетики и международный опыт	111
Авезова Нилуфар Раббанакуловна, Ощепкова Эльвира Ахтемовна, С.М. Махмудов, А.А. Холиков, Авезова Нилуфар Раббанакуловна	
The process of developing startups based on management principles	119
Ilxamov Azizbek Yodgor o'g'li	
The impact of economic policy on non-performing loans: the case of Uzbekistan.....	126
Jalalov Mashkhurbek Gaybullo ugli	
Основные направления инвестиционной политики Узбекистана в соответствии со стратегией-2030	134
Исомов Б. С.	

Ko'p kvartirali uylarni boshqaruv organlari tomonidan aholiga sifatli xizmat ko'rsatishni qo'llab quvvatlashni takomillashtirish	138
Umarov Begzodbek Jaloldinovich	
O'zbekistonda iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	143
Fayzullayev Jonibek Negmatullayevich	
Davlat - xususiy sheriklik loyihalarining samaradorligini oshirish.....	150
Tursunov Imomnazar Egamberdiyevich, Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
O'zbekiston sug'urta bozorida hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari.....	155
Bazarov Zakir Xonqulovich	
Tijorat banklari likvidligini tartibga solish yo'llari.....	160
Tursunpo'latov Sohnbazar Kasimjon o'g'li, Nomozova Mohinur Maxmud qizi	
Atrof-muhit ifloslanishini kamaytirishda yashil moliya vositalarining roli: xalqaro tajriba va O'zbekiston imkoniyatlari	163
Yuldasheva Madina Tohir Qizi	
Geofazoviy ma'lumotlar asosida hududlarning farovonlik darajasini aniqlash	173
Toymasov Zufarjon Zokir o'g'li	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	179
Кучаров Абдор Сабижанович, Бобожонов Азиз Бабаханович, Алижанова Камила Тохир кизи	
Korxonalarda innovatsion jarayonlarni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	187
Narbeyeve Dilnoza Darvishaliyevna	
Development of entrepreneurship in Uzbekistan: management strategies in the context of economic reforms	192
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
Aloqa korxonalari xizmat faoliyatida diversifikatsiya qilishning ilmiy baholash usullari va ulardan foydalanish.....	197
Tursunova Mastura Taxirovna	
Developing effective marketing strategies for tourism development in Uzbekistan	204
Fayzullayev Nodirbek Baxtiyor o'g'li	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari.....	208
Yuldashev Yashnarjon Xolmirzayevich	
Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonalarida investitsiya loyihalarini bank kreditlari orqali moliyalashtirish.....	212
Jamalova Dilnoza Egamberdiyevna	
Цифровизации системы стратегического управления предприятий нефтегазовой отрасли Республики Узбекистан.....	217
Азимов Кабул	
Индекс устойчивости региона против бедности (poverty resilience index – pri): на примере бухарской области Республики Узбекистан (2024)	223
Мухамедова Мадинабону Мехридиновна	
Экономические аспекты внедрения цифровых технологий в полиграфии.....	230
Юсупхужаева Шахноза Музаффар кизи	
Mintaqalararo iqtisodiy hamkorlikni shakllantirish va barqaror rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	233
Sattorov R. A.	
Web3'da real vaqt ma'lumot sinxronizatsiyasi — tarmoqdagi kechikishlar va ularni kamaytirish texnologiyalari.....	240
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Tijorat banklarining likvidligini tartibga solish amaliyotining dolzarb masalalari	246
Sayfutdinov Bobur Nodirovich	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	255
Yuldoshev Otabek Jovli o'g'li	

Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish yo'llari.....	261
Ortiqov Sidiqjon Xolmurodovich	
Innovatsion yondashuvlar orqali davlat xaridlarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish	266
Kurbonbekov Sardorbek Ravshanovich	
Hududlarda barqaror rivojlanish nazariyalarining sanoat korxonalari faoliyatiga ta'siri	270
Sadriddinov Baxtiyor Shamsiddin o'g'li	
Turizm platformalarining raqobatbardoshligini oshirishda zamonaviy kontent va raqamli marketing strategiyalarining integratsiyalashgan yondashuvi.....	277
Dadamirzayev Sarvarbek Ulug'bek o'g'li	
Bank xizmatlarida innovatsion texnologiyalarni kengaytirish yo'nalishlari.....	283
Almosova Shohista Jobirovna	
Модели организации казначейства в ведущих стран мира.....	288
Сагдиев Равшан Сайфуллаевич	
Paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatini nazariy jihatlar va rivojlantirish yo'llari.....	302
B.Sh.Shadmanov	
Qurilish sanoatini rivojlantirishda tabiiy resurslardan kompleks foydalanishning ahamiyati.....	307
Yuldasheva Mexrunisa Kasimjan qizi	
Yangi O'zbekistonning "Yashil" iqtisodiyoti: qiyosiy tahlilning asosiy tendentsiyalari	313
Ro'ziyeva Dilfuza Toshmurovna	
Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarning muammolari va uni bartaraf etish yo'nalishlari.....	318
Abduraxmanova Malika Abdujaparovna	
Namangan viloyatining Farg'ona vodiysi qo'shni hududlari bilan iqtisodiy hamkorligining hozirgi holati va rivojlantiruvchi omillari	323
Sattarov R.A.	
Desentralizatsiyalangan ma'lumot almashish protokollari: IPFS, Filecoin va Arweave tahlili	328
Raimov Ulugbek Yorqinbek o'g'li	
Transport xizmatlari ko'rsatish biznes-jarayonlarini raqamli transformasiya talablari asosida takomillashtirish.....	333
Komilov Asror Akmalovich	
Empowering the Future: Assessing the Role of Automation, Internet of Things (IoT), and Demand Management in Enhancing Energy Efficiency of Smart Grids.....	338
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish tajribalari (xalqaro va mahalliy misollar)	345
Madaminov Shoxruxbek Ma'rufjon o'g'li	
Zamonaviy sharoitlarda uy-joy fondini boshqarishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	352
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Karimova Aziza A'zamiddin qizi	
Mijozlar tajribasini yaxshilashda raqamli integratsiya strategiyalari: "O'zbektelekom" AK tajribasi.....	358
Islamov Javlon Rasulovich	
Tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish mexanizmlari.....	361
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
Yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanish omili sifatida: Yevropa tajribasi.....	368
Turobjanov Murodjon Maxammadjanovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishishda kichik biznes va mahalla hamkorligi modellarini takomillashtirish	373
Murotov Nodir Xujamqulovich	
Xalqaro moliya institutlarining O'zbekiston bank sektori va iqtisodiyotiga ta'siri: YETTB faoliyati misolida tahlil.....	378
Alimov Azizbek Alievich	
Bankrotlik xavfini tahlil qilish modellari.....	386
Nasiriddinov Bahouddin Nuriddinovich	

Xizmat ko'rsatish korxonalarida sifat va samaradorlikni oshirishni takomillashtirish yo'llari.....	393
Burxonova Nargiza Mirshohid qizi	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida bank tizimi islohotlari va ularni boshqarish strategiyalari.....	400
Hamroyev Xurshid Jalilovich	
“Temir yo'l transportida MHXSni joriy etishning ahamiyati va milliy standartlar bilan taqqoslama tahlili”	405
Babaxalov Norbo'ta Eshnazarovich	
Banking and financial services in the process of economic development digitalization and its advantages and security of the process	409
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, Baxanurov Oqil Odil og'li	
Kichik biznesda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashdagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	416
Abduvosit Omonboyev	
“Futurologiya va mintaqaviy iqtisodiy transformatsiya: Markaziy Osiyoda O'zbekistonning strategik senariylari”	421
Siddiqov Abdusalom Abdumalikovich	
Kichik biznes subyektlarini bank kreditlari orqali qo'llab-quvvatlashning rivojlangan xorijiy davlatlar tajribalari.....	425
Irgasheva Nigora Akbarovna	
Туристская мобильность стран персидского залива как устойчивый и перспективный источник въездного туризма в Узбекистан	434
Додиев Феруз, Голышева Елена Вячеславовна	
Turistik erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini amalga oshirish: Imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	443
Xoliqov Dostonbek Rustam o'g'li	
Oliy ta'limda davlat-xususiy sheriklik: moliyalashtirish modelini modernizatsiya qilish yo'nalishlari.....	449
Bozorov Alisher O'zimurotovich	
Xalqaro raqamli intergatsiya, raqamlashtirish sharoitida tijorat banklari faoliyati tahlili	455
Turapov Bahromjon Alisher o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar – iqtisodiyot taraqqiyotining muhim omili.....	461
Mamatkulova Nodira Maxkamovna	
Davlat xaridlari ishtirokchilarining elektron-skoring tizimi.....	465
Mamasoliyev Abrorbek Abdug'ani o'g'li	
Qishloq xo'jalik korxonalarida melioratsiya xarajatlari xisobining muammolari va yechimlari.....	469
Baxriev Muxiddin Sheralievich	
O'zbek banklarining xarajatlar samaradorligini stoxastik chegara modelida baholash	481
Xannayev Sherzod	
Практические подходы к выявлению и оценке налоговых рисков на основе сегментации деятельности налогоплательщиков	490
Голубова Ольга Сергеевна, Элбаева Мукаддас Рашидовна	
Iqtisodiyot tarmoqlarida investitsiyalardan samarali foydalanishni tashkil etish chora-tadbirlari va investitsiyalarni jalb qilish istiqbollari.....	496
No'monjonova Muazzam Maxbubjon qizi	
Empowering the future: The impact of automation, iot, and demand management on energy efficiency in smart grids.....	501
Khakimjanova Surayyo Khabibullayevna	
Institutsional o'zgarishlar sharoitida aholi daromadlari tarkibining oshishi va daromadlar tengsizligini kamaytirishning istiqbolli yo'nalishlari	508
Ergasheva Nafisa Baxridinovna	
Международные индексы, определяющие цифровое развитие страны	513
Талъатова Диёра Боходир кизи	

Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik instituti orqali investitsiya loiyhalarini moliyalashtirishda moliyaviy-iqtisodiy samaradorligini baholash metodologiyasi	517
Karabayev Sanjar Abdusamatovich	
Управление качеством в технологических стартапах: Баланс между скоростью и надежностью	527
Хамидуллина Гульнора Рафкатовна, Раджабов Темур Рустамович, Носиров Илхом Аббосович	
Namangan viloyatida iqtisodiy integratsiyani jarayonida eksport va import operatsiyalarining tahlili	535
Adashev Azimjon O'rinboyevich	
Korxonalarda kadrlar tayyorlash ijrosidagi mavjud muammolar va kadrlar siyosatining takomillashtirib borish xususiyatlari	541
Mamatqulov Rustam Muxammadkarimovich	
Yashirin iqtisodiyot tushunchasi, turlari va shakllanish omillari hamda uning iqtisodiyotga ta'siri.....	546
Malikov Abdulaziz Toxirjon o'g'li, S.A. Zakirova	
The purpose of assessing a person's entrepreneurial capacity is to classify their quality characteristics	562
Mansur Matkarimov, Qaxramon Madraximov, Sherjon Sherjonov, Jahongirbek Nurjonov	
Challenges in enhancing the efficient use of economic resources in agriculture within an innovative economy framework.....	568
Nodira Abdullayevna Eshquvattova	
Оценка эффективности существующих методов стратегического управления проектами	573
Мансурова Севара Мансуровна	
Создаются благоприятные условия для индивидуальных предпринимателей и самозанятых лиц	577
Батыров Фархад Бакитович	
Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish yo'llari.....	593
Haqberdiyev Bekzod O'ktamovich	
Toshkent viloyatida metal bozorining rivojlanishi va unda kichik biznesning o'rni	600
Musayeva Shoirazimovna	
Mechanisms for ensuring employment in the services sector through the development of small business and private entrepreneurship.....	606
Turabekov Sokhibjon Sherboy ugli, Abdukhalikov Ulugbek Abdukhalikovich	
Tijorat banklarini raqamlatirish sharoitida inson resurslarini boshqarishning innovatsion yondashuvlari (BRB misolida)	611
Azimov Asrorjon Muzaffarjonovich	
The importance and current state of accounting and auditing of liabilities in enterprises	616
Khaliqnazarova Gulnaz Jalgasbay qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xotin-qizlarning barqaror bandlik darajasining ekonometrik tahlili.....	622
Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
Moliyaviy bozor ishtirokchilari faoliyatini samarali boshqarishda innovatsion moliyaviy vosita va metodlarning qo'llanilishi.....	627
Hotamqulova Madina Sanjar qizi	
Oliy ta'limga investitsiya kiritishning asosiy shakl va mexanizmlari	631
Almardanov Ulug'bek Qudrat o'g'li	
"Yashil" iqtisodiyotning metodologik asoslari.....	635
Babakulov Bahromqul Mamatkulovich, Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, Boymurodov Jonon Komiljonovich	
O'zbekiston sharoitida davlat xaridlarini yanada rivojlantirish istiqbollari	641
Turganbaev Nursulton Bayram uli	

Tijorat banklarida jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan xizmatlar raqamli transformatsiyaning joriy holati tahlili	645
Qurbonov Alisher Samadovich	
Инновационные формы сотрудничества образования и индустрии для формирования компетенций в сфере устойчивого туризма: Опыт и перспективы Узбекистана.....	653
Бухарова Нигора Газиевна	
Muzey sohasida tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar nazariyasi va ularni madaniy meros va muzeyshunoslik sohasiga tatbiq etish	657
Asadova Nigora Mehridin qizi	
Internet banking adoption in Uzbekistan	661
Karimov Erkin Yusubovich	
Elektron tijorat O'zbekiston va Xitoy raqamli iqtisodiyotini rivojlantirish drayveri sifatida	665
Samedinov Timur Selyametovich	
Yuridik shaxslar birlashuvi orqali amalga oshiriladigan xufyona soliqlardan qochish sxemalarini moliyaviy instrumentlar bilan bartaraf etish yo'llari	671
To'rayev Dilshod Xasanovich	
O'zbekiston shahar ekoturizmida raqamli egizak texnologiyalarining iqtisodiy potentsiali	683
Esonboyev Baxodir Bakir o'g'li	
Yengil sanoatni rivojlantirishning mintaqaviy xususiyatlari	687
Fuzaylov Sarvar Abdusamatovich	
Tijorat banklarining depozit siyosatiga ta'sir qiluvchi omillar	693
Komilova Mukammal Shavkatovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini mikromoliyalashtirish bilan bog'liq muammolar	697
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	
Ishbilarmonlik muhitini baholashning metodologiyalari tahlili	704
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Jismoniy shaxslarning daromadlariga deklaratsiya asosida soliq solish mexanzmini takomillashtirish.....	715
Ibragimov Zafar Ismailovich	
Yashil marketing yordamida moda sanoatida mijozlar ehtiyojini samarali qondirish.....	723
Xalilova Nafisa Komilovna	
Targetlangan iqtisodiy siyosat orqali kambag'allikka qarshi kurash	727
Baratov J.N.	
Globalashuv sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotining modernizatsiyasi va strategik rivojlanish yo'nalishlari.....	733
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li	
Sug'urta kompaniyalarining innovatsion faoliyati tahlili va moliyalashtirish samaradorligini aniqlash yo'nalishlari	738
Baxronova Shaxodat Baxshuloyevna	

SUG'URTA KOMPANIYALARINING INNOVATSION FAOLIYATI TAHLILI VA MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGINI ANIQLASH YO'NALISHLARI

Baxronova Shaxodat Baxshuloyevna

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti mustaqil tadqiqotchisi

baxronova777@mail.ru

<https://orcid.org/0009-0008-0606-9398>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston sug'urta kompaniyalari misolida korxonalarning innovatsion faoliyatini moliyalashtirish samaradorligi tahlil qilingan. Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlarini modernizatsiyalash va ularni raqamlashtirish orqali moliyaviy barqarorlik hamda xizmatlar sifati oshirilishi ilmiy asosda yoritilgan. Tadqiqotda integral moliyaviy samaradorlik indeksi ishlab chiqilib, sug'urta kompaniyalarining innovatsion loyihalaridan olinadigan daromad va risklarni kompleks baholash imkoniyati yaratildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, sug'urta kompaniyalarida innovatsion faoliyatni moliyalashtirish samaradorligi raqamli texnologiyalarni keng tatbiq etish orqali sezilarli darajada oshishi mumkin.

Kalit so'zlar: sug'urta kompaniyalari, innovatsion faoliyat, moliyalashtirish samaradorligi, integral moliyaviy samaradorlik indeksi, raqamlashtirish, sug'urta shartnomalari, risklar, moliyaviy barqarorlik.

Abstract: This article analyzes the effectiveness of financing innovative activities of enterprises using the example of insurance companies in Uzbekistan. In the context of the digital economy, the modernization of insurance services and their digitalization to enhance financial stability and service quality is scientifically justified. The study introduces an integral financial efficiency index, which provides an opportunity to comprehensively assess the income and risks arising from innovative projects of insurance companies. The results show that the efficiency of financing innovative activities in insurance companies can be significantly improved through the wide implementation of digital technologies.

Key words: insurance companies, innovative activities, financing efficiency, integral financial efficiency index, digitalization, insurance contracts, risks, financial stability.

Аннотация: В данной статье на примере страховых компаний Узбекистана проанализирована эффективность финансирования инновационной деятельности предприятий. В условиях цифровой экономики научно обоснована модернизация страховых услуг и их цифровизация для повышения финансовой устойчивости и качества обслуживания. В исследовании разработан интегральный индекс финансовой эффективности, позволяющий комплексно оценивать доходы и риски, возникающие от инновационных проектов страховых компаний. Результаты показывают, что эффективность финансирования инновационной деятельности в страховых компаниях может значительно повыситься за счёт широкого внедрения цифровых технологий.

Ключевые слова: страховые компании, инновационная деятельность, эффективность финансирования, интегральный индекс финансовой эффективности, цифровизация, страховые договоры, риски, финансовая устойчивость.

KIRISH

Ayni paytda jahon miqyosida iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichi sifatida raqamli transformatsiya va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish jarayoni jadallashib bormoqda. Sun'iy intellekt nafaqat ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarini avtomatlashtirish, balki moliya va sug'urta tizimida ham muhim ijtimoiy-iqtisodiy kategoriyaga aylanmoqda. Xususan, sug'urta kompaniyalarining boshqaruv tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish jismoniy shaxslar uchun sug'urta bozorini modernizatsiyalashgan xizmatlar bilan boyitishga, shuningdek, moliyaviy resurslardan samarali foydalanishga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham raqamli iqtisodiyotni shakllantirish va innovatsion rivojlanish strategik ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Prezidentning "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash

va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PF-6079-son farmonida raqamli media-kontentni yaratish, korporativ moliyaviy boshqaruv tizimida ilg'or algoritmlardan foydalanish, "aqlli korxona" uchun "aqlli moliyaviy tizim"ni ishlab chiqish, "aqlli shartnomalar"ni keng joriy etish va shu jarayonda raqamli texnologiyalardan foydalanish kabi ustuvor vazifalar belgilab berilgan. Shu bilan birga, 2021-yil 23-oktabrdagi PQ-5265-son qaror sug'urta bozorini raqamlashtirish, hayot sug'urtasi sohasini rivojlantirish, barcha turdagi sug'urta polislarini yagona avtomatlashtirilgan axborot tizimida yuritish, elektron shaklda sotish va rasmiylashtirish qoidalarini ishlab chiqishni dolzarb vazifa sifatida belgilagan.

Bunday sharoitda korxonalarning innovatsion faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini aniqlash va tahlil qilish masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Chunki innovatsion loyihalarning moliyaviy natijalari va risklarini baholash, ularni qo'llab-quvvatlashning optimal mexanizmlarini ishlab chiqish nafaqat alohida xo'jalik subyektlari, balki butun iqtisodiyot barqarorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Innovatsion faoliyatni moliyalashtirish samaradorligini aniqlash orqali resurslardan oqilona foydalanish, yangi texnologiyalarni joriy etish, raqobatbardoshlikni oshirish va iqtisodiy o'sishning barqaror sur'atlarini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari yuzaga keladi. Shu bois mazkur tadqiqot mavzusi hozirgi davrda nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarbdur.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi tadqiqotlar korxonalarning innovatsion faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini aniqlashda raqamli texnologiyalar, big data va sun'iy intellektning o'rni tobora ortib borayotganini ko'rsatmoqda. Masalan, Brown va Rocha (2020) innovatsion startaplarni moliyalashtirishda raqamli moliya platformalari (crowdfunding, peer-to-peer lending) samaradorligini oshirishini ta'kidlaydi. Bu esa an'anaviy moliya vositalaridan tashqari, korxonalar uchun qo'shimcha imkoniyatlarni yaratadi.

Maqsadli moliyalashtirish mexanizmlarida ham sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Xu va boshq. (2021) innovatsion loyihalarni baholashda integral samaradorlik indeksleri qo'llanilishi kapital oqimini optimallashtiradi, degan xulosaga kelgan. Shu jihatdan, korxonalarda innovatsion faoliyatdan kutiladigan daromad va risklarni birgalikda baholash samaradorlikni oshirish omili sifatida qaralmoqda.

Sug'urta sektori kontekstida esa, digitalizatsiya asosiy trend bo'lib qolmoqda. Lee va Shin (2023) insurtech platformalarining jismoniy shaxslar sug'urtasida shaffoflik va tezkorlikni ta'minlashi orqali moliyalashtirish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishini aniqlagan. Shuningdek, OECD (2022) hisobotida raqamli sug'urta xizmatlari kapital oqimini diversifikatsiya qilish va xatarlarni kamaytirishda muhim moliyaviy vosita sifatida qayd etilgan.

O'zbekiston sharoitida ham bu jarayonlar jadal kechmoqda. 2021-yilda qabul qilingan PQ-5265-son qarorga muvofiq, sug'urtaning barcha turlarini elektron shaklga o'tkazish bo'yicha chora-tadbirlar moliyalashtirish samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shuningdek, Karimov va Xolboev (2023) tadqiqotlarida O'zbekistonda innovatsion faoliyatni moliyalashtirishda davlat dasturlari, tijorat banklari va sug'urta kompaniyalari o'rtasida hamkorlik kuchayib borayotganini ko'rsatgan.

Tadqiqotlarda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish samaradorligini aniqlashda integratsiyalashgan indekslar, raqamli platformalar, hamda insurtech vositalaridan foydalanish zaruriyatini ilmiy asoslab bermoqda. Bu esa korxonalar va sug'urta kompaniyalari uchun moliyaviy barqarorlikni ta'minlash hamda innovatsion loyihalarning investitsion jozibadorligini oshirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

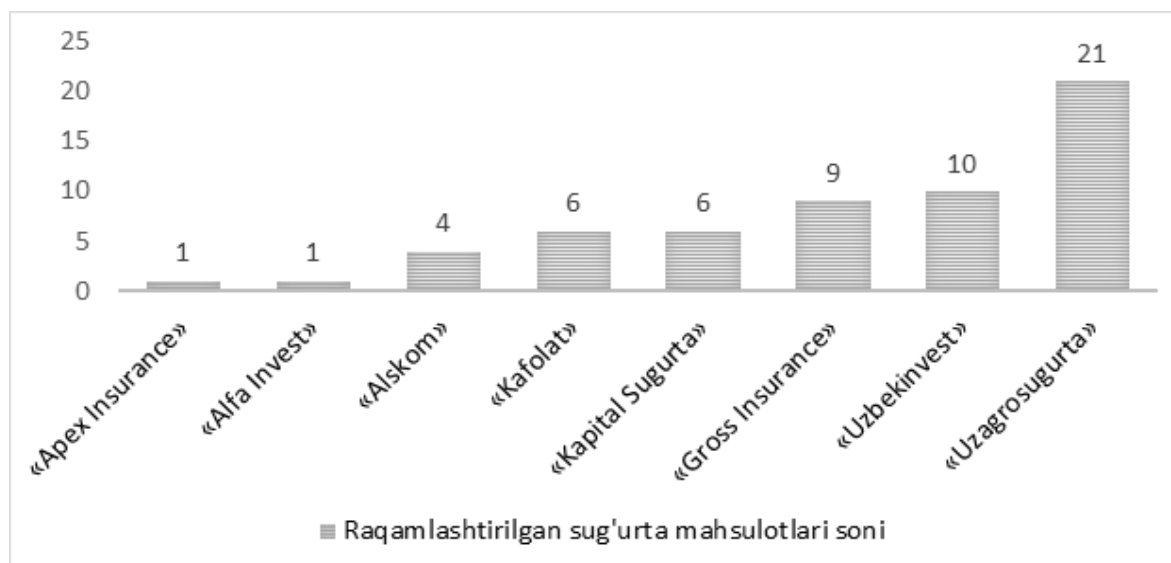
Tadqiqot metodologiyasi sug'urta kompaniyalari va korxonalarning innovatsion faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholashga yo'naltirildi. Avvalo, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi va PQ-5265 qarorida belgilangan raqamlashtirish jarayonlari sug'urta xizmatlarida qanday moliyaviy natijalar bergani statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilindi. Shu bilan birga, integral moliyaviy samaradorlik indeksi ishlab chiqilib, sug'urta kompaniyalarining raqamlashtirilgan xizmatlari soni, shartnomalar hajmi va ularning moliyaviy natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun qo'llanildi. Mazkur indeks yordamida innovatsion loyihalardan olingan daromad va risk darajasi kompleks hisobga olinib, sug'urta kompaniyalarining sarmoyaviy faoliyatidan kutilayotgan foyda, innovatsion faoliyatni moliyalashtirish samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalarning ahamiyati asoslab berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston iqtisodiyotida raqamlashtirish jarayonlari jadal sur'atlarda amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, sug'urta sohasida elektron xizmatlarning joriy qilinishi va raqamlashtirilgan sug'urta mahsulotlari sonining ortishi jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan xizmatlar sifatini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

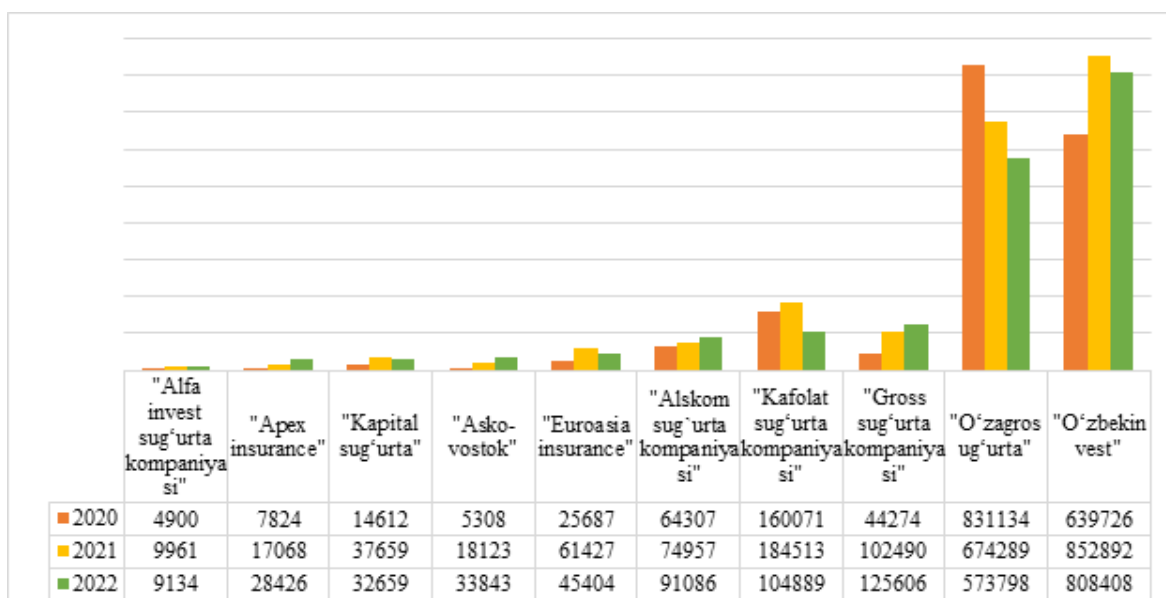

Prezidentimizning “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi va sug‘urta bozorini modernizatsiya qilishga qaratilgan qarorlar sohada yangi raqamli mahsulotlar yaratish, elektron polislarni rasmiylashtirish, mijozlar uchun masofaviy xizmatlarni joriy etish imkoniyatini kengaytirmoqda. Bu jarayon, bir tomondan, sug‘urta xizmatlaridan foydalanish qulayligini oshirsa, ikkinchi tomondan, sug‘urta kompaniyalarining raqobatbardoshligini mustahkamlamoqda.

1-rasm. O‘zbekistonning yetakchi sug‘urta kompaniyalari tomonidan raqamlashtirilgan jismoniy shaxslar sug‘urta mahsulotlari soni¹

1-rasmda keltirilgan ma’lumotlarga ko‘ra, O‘zbekistondagi yetakchi sug‘urta kompaniyalari tomonidan raqamlashtirilgan sug‘urta mahsulotlari soni sezilarli farq qiladi. Masalan, “Uzagrosugurta” kompaniyasi 21 ta raqamli sug‘urta mahsuloti bilan bozor yetakchisi hisoblanadi. Undan keyingi o‘rinlarda “Uzbekisugurta Invest” (10 ta) va “Gross Insurance” (9 ta) kompaniyalari turadi. O‘rtacha ko‘rsatkichlarda “Kafolat” va “Kapital Sugurta” 6 tadan raqamlashtirilgan mahsulotga ega. Eng past natijalar esa “Apex Insurance” va “Alfa Invest” (1 tadan) kompaniyalariga to‘g‘ri kelmoqda. Bu raqamlar sug‘urta kompaniyalari o‘rtasida raqamlashtirish darajasida katta tafovutlar mavjudligini ko‘rsatadi.

2-rasm. Jismoniy shaxslar bilan tuzilgan sug‘urta shartnomalari soni, tanlangan Top 10ta sug‘urta kompaniyalari kesimida (dona)²

1 Muallif kuzatuvlari asosida tayyorlandi.

2 <https://napp.uz/uz> ma’lumotlari asosida tayyorlandi.

2-rasm ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, jismoniy shaxslar bilan tuzilgan sug'urta shartnomalari soni bo'yicha "O'zbekinvest" va "O'zagrosug'urta" kompaniyalari yetakchilik qilmoqda, ular keng filial tarmog'i va raqamli xizmatlarni faol joriy etgani bilan ajralib turadi. "Kafolat", "Gross Insurance" va "Alskom" kompaniyalari o'rtacha natijalarni ko'rsatib, bozordagi ulushini barqaror oshirib bormoqda, kichik kompaniyalar esa innovatsion xizmatlarni kengaytirish orqali tez o'sish imkoniyatiga ega. Umuman, sug'urta shartnomalari sonining yildan-yilga ortib borishi raqamlashtirish jarayonlarining samaradorligini va aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish madaniyatining rivojlanayotganini tasdiqlaydi.

Korxonalarining innovatsion faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini aniqlash va tahlil qilish masalasida yuqoridagi sug'urta bozori ko'rsatkichlari bilan bog'liq muammolar bir necha jihatdan namoyon bo'ladi:

Birinchidan, moliyaviy manbalarning yetishmasligi muammo bo'lib qolmoqda. Sug'urta kompaniyalari tomonidan raqamlashtirilgan mahsulotlar soni va jismoniy shaxslar bilan tuzilgan shartnomalar ko'pligiga qaramay, ularning katta qismi an'anaviy moliyalashtirish manbalariga tayanadi. Innovatsion faoliyatni kengaytirish uchun esa uzoq muddatli va arzon moliya manbalarini jalb qilish imkoniyatlari cheklangan.

Ikkinchidan, raqamli transformatsiya jarayonlari notekis rivojlanmoqda. Yirik kompaniyalar, masalan, "O'zagrosug'urta" yoki "O'zbekinvest" innovatsion xizmatlarni joriy etishda sezilarli yutuqlarga erishayotgan bo'lsa, kichik sug'urta kompaniyalarida bu jarayon sekin kechmoqda. Bu esa butun sug'urta bozorida innovatsion faoliyat samaradorligini pasaytiradi.

Uchinchidan, innovatsion loyihalarni baholash va monitoring qilish mexanizmlari yetarli darajada rivojlanmagan. Ko'plab sug'urta kompaniyalari raqamli mahsulotlarni joriy qilayotgan bo'lsa-da, ularning iqtisodiy samaradorligi, mijozlar ehtiyojini qondirish darajasi va uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikka ta'siri chuqur tahlil qilinmayapti.

To'rtinchidan, kadrlar salohiyati va texnologik bilimlarning yetishmasligi ham innovatsion faoliyatni moliyalashtirish samaradorligiga ta'sir qilmoqda. Sug'urta bozorida raqamli xizmatlarga talab oshayotgan bir vaqtda, kompaniyalar yangi texnologiyalarni tatbiq etishda mutaxassislar tanqisligiga duch kelmoqda.

Umuman olganda, sug'urta kompaniyalarining jismoniy shaxslar bilan shartnomalar sonining ortishi va raqamlashtirilgan mahsulotlar ko'payishi ijobiy tendensiya bo'lsa-da, innovatsion faoliyatni samarali moliyalashtirish uchun moliyaviy resurslar, baholash mexanizmlari, texnologik infratuzilma va kadrlar tayyorlashda muammolar saqlanib qolmoqda.

Sug'urta kompaniyalari innovatsion faoliyatni moliyalashtirish samaradorligini oshirishda bir vaqtning o'zida bir nechta ustuvor yo'nalishlarga e'tibor qaratishi zarur.

1-jadval. Korxonalarning innovatsion faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini aniqlash yo'nalishlari³

Moliyaviy samaradorlik	Innovatsion samaradorlik	Ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlik	Risklarni boshqarish	Raqamli transformatsiya samaradorligi
- Foyda-xarajat tahlili - NPV, IRR, Payback Period - Resurslar diversifikatsiyasi	- Yangi mahsulot va xizmatlar hajmi - Bozor ulushi - Raqobatbardoshlik	- Yangi ish o'rinlari yaratilishi - Xizmat sifati va tezkorligi - Barqaror rivojlanishga hissa	- Moliyaviy va texnologik risklarni aniqlash - Sug'urta va davlat kafolatlari - Uzoq muddatli barqaror moliyalashtirish	- AI, Big Data, blokcheyn qo'llanishi - Elektron xizmatlar ulushi - Xarajatlarni kamaytirish va tezkorlik

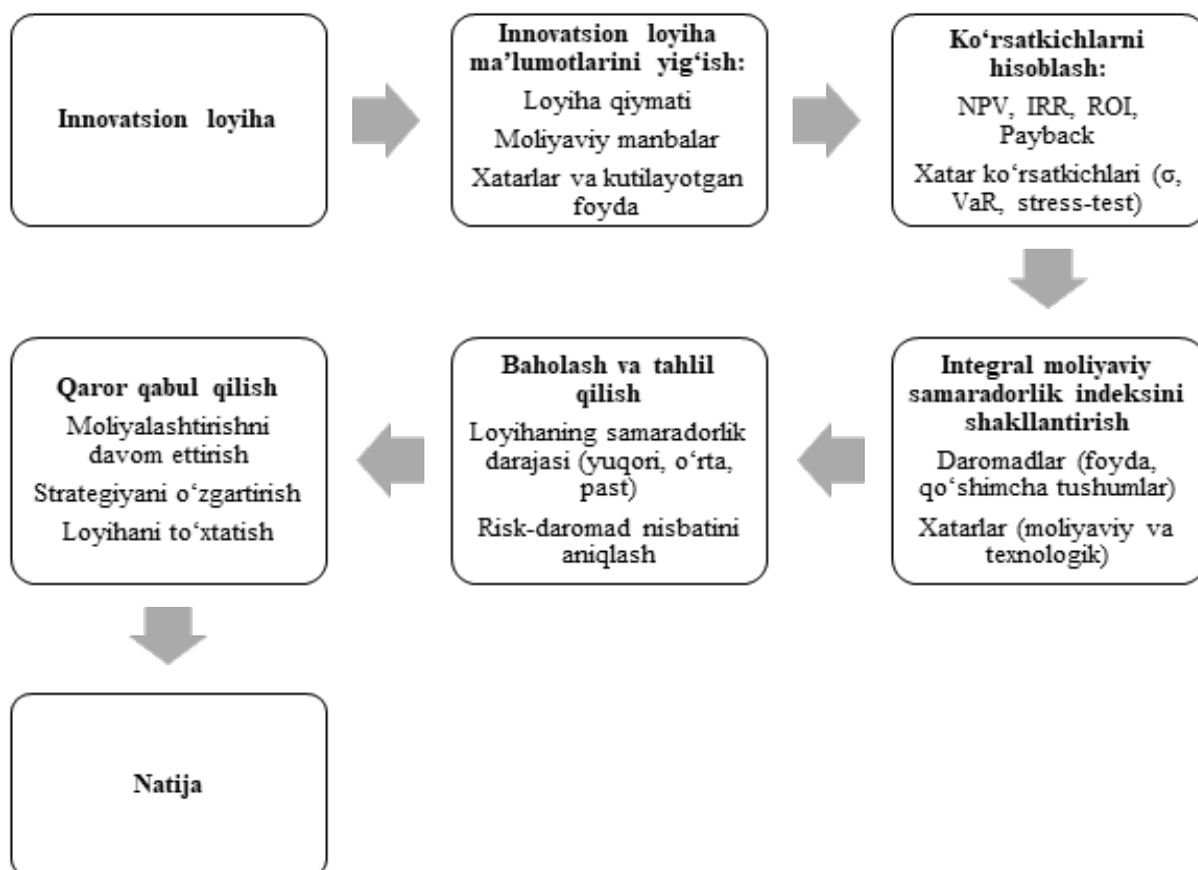
Avvalo, moliyaviy samaradorlikni ta'minlash uchun investitsiya loyihalarini NPV va IRR kabi usullar asosida baholash hamda moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, innovatsion samaradorlikni oshirish maqsadida raqamlashtirilgan sug'urta polislarining ulushini kengaytirish va yangi xizmatlarni joriy etish talab etiladi. Ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan esa, sug'urta xizmatlarining modernizatsiyasi aholining moliyaviy savodxonligini oshirishi va yangi ish o'rinlari yaratish orqali ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Biroq, bu jarayonda yuzaga keladigan moliyaviy va texnologik risklarni boshqarish ham dolzarb bo'lib, qayta sug'urta va davlat kafolatlari kabi mexanizmlardan foydalanish zarur. Eng asosiysi, sun'iy intellekt, Big Data va blokcheyn kabi raqamli texnologiyalarni keng joriy etish orqali xizmatlar sifatini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va mijozlar uchun qulaylik yaratish sug'urta kompaniyalarining raqobatbardoshligini mustahkamlaydi.

Korxonalarning innovatsion faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini aniqlash va tahlil qilish zamonaviy iqtisodiyotda dolzarb masalalardan biridir, chunki bozor sharoitida korxonalar uchun faqatgina yangi mahsulot yaratish emas, balki ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydigan samarali innovatsion loyihalarni tanlash

3 Muallif ishlanmasi.

ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu maqsadda ishlab chiqilgan integral moliyaviy samaradorlik indeksi korxonalarga innovatsion loyihalardan olinadigan daromad va xatarlarni kompleks baholash imkonini beradi.

3-rasm. Korxonalarning innovatsion faoliyatini moliyaviy samaradorligini aniqlash modeli tavsifi⁴

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mazkur indeks yordamida korxonalar investitsiya kiritilgan mablag'lardan olinadigan moliyaviy natijalarni aniqroq o'lchash, risklarni kamaytirish va resurslardan oqilona foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa nafaqat korxona ichki boshqaruv samaradorligini oshiradi, balki umumiy iqtisodiy tizimda innovatsion rivojlanishning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Korxonalarning innovatsion faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini aniqlash va tahlil qilishda integral moliyaviy samaradorlik indeksining joriy etilishi amaliy jihatdan katta ahamiyatga ega. Ushbu indeks yordamida innovatsion loyihalarning daromadlilik darajasi, ularning xavf-xatar ko'rsatkichlari hamda investitsiya oqimlarining qaytarilishi kompleks tarzda baholanadi. Natijada korxonalar faqatgina qisqa muddatli foyda emas, balki uzoq muddatli barqarorlikni ham inobatga olgan holda qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, indeksni amaliyotga joriy etish moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishni, risklarni boshqarishni va sarmoya samaradorligini oshirishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, innovatsion loyihalarga bo'lgan investorlar ishonchi ortadi, korxonalar raqobatbardoshligi kuchayadi va umuman mamlakat miqyosida innovatsion rivojlanish sur'atlari tezlashadi.

Sug'urta kompaniyalari innovatsion faoliyatini moliyaviy samaradorligini oshirishda quyidagi yo'nalishlarda ishlarni amalga oshirishlari lozim deb hisoblaymiz:

Innovatsion mahsulotlarni turli ko'rinishdagi fondlar orqali kafolatlash va qo'llab-quvvatlash. Sug'urta kompaniyalari yangi innovatsion sug'urta mahsulotlari (raqamli polislar, telemeditsina sug'urtasi, kiberxavfsizlik sug'urtasi)ni joriy qilayotganda, o'zaro kafolat fondi yaratilib, mahsulotning ilk bosqichdagi xatarlarining 30-40 foizini qoplab berishi zarur.

Venchur moliyalashtirishni sug'urta sohasiga joriy qilish. Yirik sug'urta kompaniyalari huzurida maxsus "InsurTech venchur fondlari" tashkil etilib, startaplar va innovatsion loyihalarni (masalan, mobil ilovalar, AI risk baholash tizimlari) moliyalashtirishga aniq va manzilli mablag' ajratilisa maqsadga muvofiq bo'ladi.

4 Muallif ishlanmasi.

Sug'urta samaradorligini baholash uchun integral indeks. Har bir sug'urta mahsulotining moliyaviy samaradorligini baholash uchun "Sug'urta samaradorlik indeksi" ishlab chiqilishi kerak. Bu indeks:

- to'lov qoplamalari va mukofotlar nisbati,
- risklarni qayta sug'urtalash darajasi,
- elektron polislar ulushi,
- mijozlarning qoniqish darajasi kabi ko'rsatkichlarni o'z ichiga olishi lozim.

Blokcheyn asosida polislar va sug'urta to'lovlari boshqarish. Sug'urta shartnomalari va polislarini blokcheyn orqali raqamlashtirish orqali firibgarlikni kamaytirish, shaffoflikni ta'minlash va mijozlarga tezkor xizmat ko'rsatish imkonini beruvchi tizim joriy etilishi tavsiya etiladi.

Innovatsion faoliyat sug'urtasini joriy qilish. Sug'urta kompaniyalari yangi texnologik loyihalar (masalan, agrotech yoki fintech loyihalari) uchun maxsus "Innovatsion faoliyat sug'urtasi"ni joriy etishi mumkin. Agar loyiha muvaffaqiyatsiz tugasa, investor mablag'ining 50 foizi sug'urta kompaniyasi tomonidan qaytarilishi mumkin bo'ladi.

Sektorlar bo'yicha maxsus sug'urta paketlarini ishlab chiqish. Sug'urta kompaniyalari innovatsion faoliyatni moliyalashtirish samaradorligini oshirish uchun maqsadli paketlarni ishlab chiqishi mumkin. Masalan:

- AgroTech uchun sug'urta paketi (hosil sug'urtasi + tomchilatib sug'orish tizimlari kafolati),
- BioTech uchun sug'urta paketi (laboratoriya uskunalari va klinik sinovlarni sug'urtalash),
- FinTech uchun sug'urta paketi (kiberxavfsizlik + IT infratuzilma kafolati).

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Brown, R., & Rocha, A. (2020). Entrepreneurial uncertainty during the COVID-19 crisis: Mapping the temporal dynamics of entrepreneurial finance. *Journal of Business Venturing Insights*, 14, e00174.
2. Karimov, A., & Kholboev, J. (2023). Financing innovation in emerging markets: Evidence from Uzbekistan. *Central Asian Economic Review*, 25(3), 45–62.
3. Lee, I., & Shin, Y. J. (2023). The rise of insurtech: Disruption and innovation in the insurance industry. *Electronic Commerce Research and Applications*, 56, 101221.
4. OECD. (2022). *Digitalisation and insurance markets*. OECD Publishing.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida farmon.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2021). Sug'urta bozorini raqamlashtirish va hayot sug'urtasi sohasini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida PQ-5265-son qaror.
7. Xu, M., Li, Z., & Wu, Y. (2021). Measuring financial efficiency of innovation projects: An integrated index approach. *Technological Forecasting and Social Change*, 169, 120830.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>